

Ser Džon Slesor: STRATEGIJA ZAPADA¹⁾

Naziv knjige ne treba da nas zavede. Ser Džon Slesor, bivši načelnik RAF-a i komandant Imperijalnog odbranbenog koledža, ne govori samo o strategiji — o pripremi i upotrebi oružanih snaga. Za potrebe ove njegove knjige on je definiše kao »upotrebu političkih, vojnih, ekonomskih i industrijskih sredstava (resources) Zapadne koalicije na takav način da se postigne cilj Slobodnog sveta«. To je, dakle, bezmalo, sva državna aktivnost koju ne možemo nazvati drukčije nego politikom. Pritom nije jasno šta je to zapravo »Zapadna koalicija« — možda Atlantski plus Pacifički pakt plus Pakt Jugoslovenske Azije koji je u doba pisanja knjige bio tek u stvaranju; nije jasno ni šta je »Slobodni svet« jer ga autor u gornjoj definiciji o strategiji očigledno razlikuje od Zapadne koalicije, a kasnije ga ponegde identifikuje sa tom istom koalicijom.

Ma kako ga shvatili, po Slesoru Slobodni svet treba da postavi sebi za cilj da »potisne borbeni komunizam iza njegovih granica i da ga tamo prikuje«. Pisac priznaje da je teško definisati granice »komunizma« ali smatra da će se lako rešiti takvo »pitanje detalja«, glavno je da se to ne može postići odjednom, da treba imati strpljenja. To je ograničeni cilj koji će se postići agresivnom (aktivnom?) politikom zasnovanom na duhovnim vrednostima, a ako dođe do rata — u šta pisac ne veruje, treba i u tom slučaju zadržati ograničeni cilj — potisnuti sovjetski komunizam iza ruskih granica, a ne okupirati Rusiju i nametnuti joj zapadni društveni i politički sistem. Ali da izložimo redom njegove glavne misli. Nije ih lako iščupati iz te knjige gde se argumenti nesmilosrdno nagomilavaju, prepliću, premskaču, ponavljaju u bezbroj nijansi, potiskuju, sudaraju..., i gde se lome koplja za strategiju (politikom) koja je

prošla i koja će biti, koja nije bila ili treba da bude.

*

Pisac počinje predviđanjem da opšteg rata neće biti, jer ga zapadne sile neće upotrebiti kao sredstvo svoje politike. Ali ga neće biti samo ako one budu raspolagale ubedljivom silom i budu usto rešene — i u to uverile i Rusiju »da će udariti ako zatreba i prve pre no što pristanu da pretrpe beskrvni poraz«. U rat se, svakako, nastavlja pisac, ne ide bez razumnih izgleda na uspeh, ali »nema nikakve sumnje da je Zapad u stanju da pobeđi Rusiju«.

Ali, ističe pisac, Rusija bi se mogla pobeđiti samo A i H oružjem. Zbog toga ona traži tako uporno da se ono stavi van zakona. Tada bi Sovjetska armija dala maha svojoj brojnoj nadmoćnosti. Ukidanje A bombe značilo bi pre ili posle izazivati rat koji bi se verovatno završio porazom Zapada. Mir čuvaju A i H bombe, Niko danas ne traži da se ukine tenk, kaže pisac, a on je ipak pregazio dobar deo Evrope i odgovoran je za smrt i porobljavanje miliona ljudi. Atomsko oružje će se nesumnjivo upotrebiti u budućem ratu. Prema tome, bilo bi vrlo opasno ostaviti potencijalnog neprijatelja u suprotnom uverenju. To nameće pitanje da li je odbrana od te napasti mogućna? Možda. U SAD su izračunali da bi odbrana sve njihove teritorije od današnjih napadnih mogućnosti stajala 16-25 milijardi dolara. Tome treba dodati još 25 milijardi za Zapadnu Evropu. A onda bi trebalo baciti sve to u vodu i početi ispočetka čim se pojave nove forme napada. To vodi sigurno u finansijsku katastrofu! »Hemisferska odbrana« je besmislica, naglašava pisac. Ni Britanska se ostrva ne mogu sva odbraniti. Odbrana leži u sprečavanju rata (a ne u izbegavanju!), a to će se, po mišljenju pisca, postići samo ofanzivnim potencijalom u kome bombarderska avijacija sa A i H bom-

¹⁾ Sir John Slessor, *Strategy for the West*, William Morrow and Company, New York, 1954.

bom igra glavnu ulogu. Što važi za Zapad, važi i za Rusiju. Ona nije manje odbrambjena od V. Britanije baš zbog svog prostranstva.

Pisac smatra da glavnu opasnost za Zapad predstavlja Rusija. Kina ne ide za svetskom dominacijom. Rusija je izvanredno jaka. Ima i nešto A bombi, mada manje no što se ponegde govori, i u pravcu termo-nuklearnog oružja napredovala je brže no što se očekivalo. Bila bi ludost pretpostaviti da ona neće stvoriti bombardere velikog radijusa kojima bi mogla da izvrši napad na SAD. Ipak, Rusija nije nesavladiva. Besmislica je tvrditi da bi ona mogla prosto nokautirati SAD. Centralna pozicija Rusije u Mekindorovom smislu daje joj izvesne taktičke (?) prednosti prema njenim susedima, ali u svetskom vazдушnom ratu to će biti veliki nedostatak. Prostranstvo koje je bilo glavna odbrana Rusije protiv Napoleona, Hindenburga i Hitlera, pretvorila je vazдушna sila u slabost. Rusija je sada osetljivija od SAD, ali će doći vreme kada će za obe atomski rat značiti smrtnu opasnost. U tome leži sigurnost Atlantske korealije, a ne u ludom nagomilavanju defanzivnih sredstava. Najveća opasnost za Zapad je borbeni (militant) »komunizam«. Od njega se zapadne demokratije mogu odbraniti bez detinjaste netrpeljivosti markizma. U mere odbrane protiv komunizma, ističe pisac, svakako ne spada podrivanje francuskih i engleskih pozicija na Srednjem Istoku što se ponekad čini u SAD u ime antikolonijalnog principa.

Izolacionizam, nastavlja pisac, to je poraz na malo. Niko, pa čak ni SAD i SSSR, ne može voditi svoju individualnu, nezavisnu strategiju. U svetu, koji je toliko smanjen modernim ratom, ne postoje više nacionalne strategije. U sudaru dvaju Vjeruju (doktrina) neće biti neutralaca. To ne znači da sve države treba da se svrstaju u dve velike vojne koalicije, ali kada dođe do stvarnog velikog sudara, nijedna neće moći da stoji postrani ili će bar podeliti posledice sa ostalim čovečanstvom. U svakom slučaju, koalicije kao što je Severoatlantski pakt treba ostvariti i u drugim krajevima sveta, naprimer, u Jugoistočnoj Aziji (u međuvremenu je ostvaren) i na Srednjem Istoku (u toku ostvarenja). U tim koalicijama oružane snage svakog partnera treba da budu delovi celine, a ne minijature te celine sa svim njenim atributima u mikrokozmu.

Pisac smatra da se Zapad danas nalazi na strategijskoj raskrsnici i ne može da nastavi putem tradicionalne strategije prvobitne severnoatlantske koncepcije i njenih konvencionalnih sredstava, sračunatih da budu dovoljno jaka da se mogu ogledati sa Sovjetskom armijom. To bi značilo ekonomsku propast. Nova, atomska strategija ne može se prosto nakalemiti na stare konvencionalne doktrine. Zapad mora zadržati atomsku vazдушnu snagu da spreči rat (ili da ga dobije ako ga ne bude mogao sprečiti), a ona će se dopuniti i podržati konvencionalnim snagama, organizovanim, opremljenim i izvežbanim na najmoderniji način, ali takvih dimenzija čije će troškove moći da snosi.

Sadašnja generacija, nastavlja pisac, videće verovatno još dosta »Koreja« od kojih Zapad ne treba da ustukne kao što nije ustuknuo u junu 1950. Takve male ratove, ako do njih dođe, treba posmatrati kao taktičke epizode stvarnog svetskog rata koji se već odvija, a koje u interesu Zapada treba lokalizovati, kao što je bio interes Zapada da se ograniči Korejski rat. To ne znači da treba dopustiti da se takvi ograničeni ratovi beskonačno razvlače. Da bi se to sprečilo biće potrebne drastične akcije, drastičnije nego u Koreji. Po mišljenju pisca nema razloga da se u tim slučajevima ne upotrebi atomsko oružje — pod pretpostavkom da to bude taktički korisno i da ostvaruje strategijske rezultate koji se od toga očekuju. Ipak, takve krvave epizode hladnog rata biće retke, a možda ih više uopšte neće ni biti. Možda će se svoditi samo na pobune kao u Indokini. Glavno je da se ofanziva u hladnom ratu vodi idejama, kojima treba prosto dokazati da je »zapadni način života« bolji od »komunističkog«, a taj dokaz treba da se manifestuje ekonomskim prosperitetom i političkim jedinstvom s ove strane »gvozdene zaves«.

Običaj je u zapadnim zemljama žaliti se na vojne izdatke koji idu na štetu socijalnih službi i zaboraviti da je čuvanje života i slobode svojih građana najznačajnija socijalna dužnost svake vlade. Danas se to shvata sve više. Ali nema jedinstvenog gledanja po tome kako da se vojni budžet podeli na tri vida oružanih snaga. Formula o »ravnoteži snaga« (*balanced forces*) vodi u dimenzije koje se finansijski ne mogu izdržati. Niko, pa čak ni SAD, ne može održavati sve vojne snage koje se mogu smatrati potrebnim. Potrebne snage treba da ima samo vazduhoplov-

stvo koje je — po Čerčilu — najviši izraz oružane sile, a jezgro vazduhoplovstva su mlazni bombarderi visokog plafona i velikog dometa, dok će sutra možda to biti dirigovani interkontinentalni projektili. Da bi vazduhoplovstvo moglo da bude adekvatno, što znači da bude dovoljno jako da spreči, odnosno dobije rat, ostala dva vida moraju da žrtvuju svoje suvišno salo. Zapad ne može sebi da dopusti onakve kontinentalne armije sa kojima je dosad računao Severnoatlantski pakt. Ali ne treba, bar ne za blisku budućnost, smanjiti broj divizija pod oružjem. Dovoljno je da se one zamene domorodnim trupama, čime bi V. Britanija i SAD pojačale svoje centralne rezerve i tako dobile strategisku slobodu akcije.

Moderno oružje — suvozemne mine, reaktivna oruđa, taktička atomska sredstva, a i radioaktivno zaražavanje čitavih pojaseva zemljišta, daju veliku snagu odbrani. Napadač će moći da je probije samo ako braničeve rezerve ne stignu na vreme na ugroženo mesto. Stoga onih 12 odobrenih nemačkih divizija treba da budu sve oklopne. Ali, ističe pisac, one same neće moći samo da odbrane Nemačku od invazije. Moraju biti dopunjene — ne novim oklopnim divizijama, a još manje tradicionalnim pešadiskim divizijama landverskog tipa, već visoko izvešbanim poziciskim (polustatičkim) trupama naoružanim prvenstveno PT topovima, lakim automatskim i ličnim oružjem. Čitava Zapadna Nemačka, a posle i sva ujedinjena Nemačka, mora biti pokrivena mrežom takvih jedinica koje će braniti svoje srezove. Takve nemačke vojske, naglašava pisac, ne treba da se boji niko od njenih suseda, jer ona ne bi bila sposobna da operiše na dužim pravcima. Slično treba da postupe i drugi kontinentalni partneri Severnoatlantskog pakta.

U pogledu V. Britanije — kao i SAD, nastavlja pisac, stvar stoji drukčije. Ona ne treba da svu svoju regularnu vojsku drži na najvišem standardu naoružanja za potrebe kontinentalnog opšteg rata. Za to je dovoljno nekoliko divizija »prve linije«. Divizije »druge linije« bile bi naoružane samo za prekomorske obaveze Imperije. »Trećoj liniji« pale bi u deo one dužnosti koje danas vrši Civilna odbrana. I mornarica bi morala podesiti svoju strukturu svojim stvarnim zadacima. Nikakvi bojni brodovi, samo protivpodmorničke snage za koje će biti potreban i po koji nosač, ali nikako takvih dimenzija kavih je *Forrestal* (oko 60.000 tona). U-

ostalom, treba smanjiti zavisnost V. Britanije od pomorskih komunikacija prenošenjem dela njenog snabdevanja na vazdušne puteve.

Vazduhoplovstvo je, po mišljenju pisca, vodeći vid oružanih snaga. Bilo je potencijalno i u prošlom ratu, ali nije mu bila data prilika da to dokaže. Danas se, međutim, njegovo dejstvo postavlja drukčije. Masovno bombardovanje je zastarelo. Cena modernog bombardera je toliko visoka da se ne može naoružavati trinitrotoluolom ili zapaljivim sredstvima. Ne može biti reči ni o usamljenom bombarderu sa atomskom bombom, jer će biti sigurno oboren. Neprijateljeva odbrana mora se zbuniti relativno velikim formacijama od kojih će jedan deo nositi konvencionalno oružje, a drugi će raspolažati svim potrebnim sredstvima protiv neprijateljske odbrane, što predstavlja moderni ekvivalent za lovačku pratnju od pre 10 godina. Lovac je danas drugostepeni element vazdušne moći.

Vazдушna snaga je vodeći element evropskog problema. Ona izmiruje njegova tri bitna elementa: odbranu Zapadne Evrope, ujedinjenje naoružane Nemačke i garantije protiv njene vojne dominacije u Evropi od čega opravdano strepe i Francuska i Rusija. V. Britanija i SAD mogu svojim potencijalnim vazdušnim sankcijama sprečiti da Nemačka napadne Francusku ili Rusiju. Sa adekvatnom strategiskom avijacijom, nastavlja pisac, one mogu napustiti i Kontinent bez uštrba na njegovu odbranu, što je osnovni preduslov da se i Rusija povuče iza svojih granica. Pokušaj da se Rusi nateraju silom na povlačenje je besmislica.

*

Ser Džon Slesor je završio ovu knjigu u martu prošle godine, dakle, pre mnogih događaja koji su promenili atmosferu u svetu. Ali, sudeći po prirodi njegovih argumenata, moramo pretpostaviti da ih nije mnogo izmenio.

Našem čitaocu pašće prvo u oči odnos politike i strategije. U Slesora prva postaje sredstvo druge. Nije samo u pitanju definicija stavljena na čelo knjige. Takva je sva njena koncepcija. U njoj politika nije sinteza svih državnih aktivnosti i mogućnosti među koje, uz mnoge druge, spada i strategija. Otuda se štošta pojavljuje u čudnoj perspektivi. Dovoljno je navesti stav prema kolonijalnim narodima. Amerika treba da podržava kolonijalnu politiku Francuske i Engleske samo

zbog toga što je to njen neposredni strategijski interes! Cudan je njegov idealizam. Treba se samo boriti s idejama i pustiti da vreme dokaže da je kapitalizam bolji od komunizma. U tom krugu ideja je i njegova podela sveta na dva bloka i negacija nacionalnih strategija.

Ne bi bilo teško dokazati da su glavne Slesorove strategiske ideje već videle dana u ogromnoj strategijskoj literaturi koja je preplavila naše vreme. Nije nova ni ideja o statičkim (pozicionim) snagama. Pre nekoliko godina se pojavila u Francuskoj.

To je jedna od mnogobrojnih verzija teritorijalnog rata koji se u literaturi sve više nameće. Stoga mu treba odati donekle priznanje što je uvideo — suvrotno mnogim istaknutim vazduhoplovcima, da vazduhoplovstvo ipak ne rešava sve, da i one armije koje nemaju atomske bombardere znače nešto u današnjem svetu, ali, da je ovu misao dosledno razvio, morao bi doći do zaključka da se iz nje rađa nacionalna strategija u službi nezavisne politike.

P. T.

Potpukovnik Pjetro Palota: ATOMSKI I KONVENCIONALNI RAT¹⁾

Pisac je u ovom članku uzeo, kao polaznu bazu za svoja izlaganja, osnovna načela za vođenje atomskog rata koja je, prilikom jedne konferencije za štampu 1954 godine, postavio zamenik komandanta NATO-a maršal Montgomeri. To su sledeća načela:

Rat se još uvek dobija koordinacijom dejstava svih vidova oružanih snaga i strategije. Pobjeda se ne može postići samo atomskim bombardovanjem. U atomskom ratu prevlast u vazduhu igra presudnu ulogu, a gubitkom rata u vazduhu gubi se i ceo rat. Organizacijom, strategijom i taktikom treba prisiliti neprijatelja da koncentriše svoje snage kako bi postale pogodan cilj za dejstvo nuklearnog oružja, a da pritom sopstvene snage ne budu u istoj meri izložene neprijateljskom nuklearnom naoružanju.

Pisac je mišljenja da organizaciju oružanih snaga treba izvršiti po sledećim načelima:

— Avijacija treba da bude što jača i efikasnija. Zbog maksimalnog korišćenja manevarske sposobnosti i elastičnosti avijacije pri njenoj upotrebi, neophodno je da postoji centralizovana i jedinstvena kontrola nad svim vazduhoplovnim snagama.

— Potrebno je pristupiti skoro potpunoj reorganizaciji kopnenih snaga. Najveću pažnju treba pokloniti strategijskoj i taktičkoj pokretljivosti velikih jedinica, koje treba da budu osposobljene za vazdušno transportovanje i što nezavisnije od stalnih linija snabdevanja (puteva i železnica). Komandanti treba da imaju veoma razvijenu stvaralačku maštu, sme-

lost i čvrstinu karaktera kako bi mogli udovoljiti zahtevima atomskog ratovanja. Jedinice prve linije moraju biti spremne i kompletirane još u mirno doba, tj. čvrsto organizovane i dobro obučene; one moraju posedovati jak ofanzivni duh i imati veliku pokretljivost kako bi se mogle kretati po svakom terenu. Rezerve treba u potpunosti reorganizovati i učiniti efikasnijim.

— Pomorske snage treba da osiguraju kontrolu nad morima i zaštitu pomorskih puteva. Za postizanje uspeha od presudnog je značaja da mornarica poseduje sopstvene vazduhoplovne snage. Nuklearno naoružanje još nije deklasiralo nosače aviona. Dalji razvoj avijacije učiniće da vazдушna prevlast ubuduće postane odlučujući faktor za postizanje pobjede i najvažniji elemenat za gospodarenje morima. Velike plovne jedinice izgubiće svoju vrednost, a mornarica će se sastojati od manjih površinskih i podmorskih jedinica.

Polazeći od ovih načela pisac konstatuje da bi oružane snage, potpuno konvencionalne strukture i pod uslovima atomskog rata, bile izložene sigurnom uništenju i porazu. S druge strane, on ne isključuje mogućnost da će u narednim godinama doći do izolovanih konvencionalnih ratova umesto opšteg konflikta sa primenom nuklearnog naoružanja. U takvim slučajevima vojske, reorganizovane za vođenje atomskog rata, naišle bi na teškoće pri vođenju operacija konvencionalnog tipa. Stoga je pisac mišljenja da to neophodno prilagođavanje strukture oružanih snaga za uslove atomskog ratovanja pretstavlja naročito težak i složen problem.

U daljem izlaganju pisac iznosi podatke o manevrima jedinica NATO-a koji su

¹⁾ Guerra Atomica e Guerra Convenzionale, Teh. col. di fant. Pietro Pallotta, *Rivista Militare*, jul — avgust 1955.

održani 1954 godine u Nemačkoj u cilju:

— proučavanja organizacije i upotrebe združene jedinice novog tipa, osposobljene za atomsko ratovanje, koja raspolaže velikom pokretljivošću, a rasterećena je u pogledu pozadinskih delova;

— proučavanja mogućnosti rasturanja oklopnog korpusa (od tri divizije) u cilju izbegavanja dejstva atomske artiljerije i njegove sposobnosti za ponovnu koncentraciju. Tom prilikom su stečena sledeća iskustva:

— jedinice treba rasturiti do onih granica koje još omogućavaju pravilno komandovanje i koordinaciju dejstava;

— potrebno je do maksimuma primeniti sve mere za maskiranje i zaklanjanje od neprijateljskog izviđanja iz vazduha;

— za rasturanje oklopnog korpusa sa pozadinskim delovima potrebna je prostoriya koju u konvencionalnom ratu zauzimaju, otprilike, tri armije;

— naročito je težak problem ponovne koncentracije snaga. Brzina koncentracije je isuviše spora da bi se moglo potpuno iskoristiti dejstvo sopstvenog nuklearnog naoružanja. Ova okolnost ide u prilog odbrani neprijatelja.

Ujedno je konstatovano da sadanje jedinice, kao i za ovaj manevar naročito opremljena opitna divizija (od 2 puka po 4 bataljona), nemaju dovoljno elastičnosti i sposobnosti za trenutno rasturanje i ponovno koncentrisanje. Manevar je dalje pokazao da se, pod uslovima atomskog ratovanja, iz osnova izmenila slika vazdušno-kopnene bitke, ali da će i u buduću konvencionalno naoružanje biti od velike koristi.

Pisac, sa svoje strane, zaključuje da zadatak organizatora oružanih snaga, koji nikad nije bio lak, sada postaje naročito težak usled složenih uslova o kojima danas treba voditi računa. Zanimljivi su podaci koje pisac iznosi o vežbama jedinica SAD u Nevadi, održanih u februaru i martu ove godine. Na ovim vežbama uzele su učešća jedinice mornaričke pešadije, tenkovi, jurišne snage transportovane helikopterima i mlazni avioni. Sve su ove jedinice stupile u dejstvo neposredno posle atomske eksplozije. Mada se rezultati sa ovih vežbi čuvaju u strogoj tajnosti, izgleda da su jedinice, naročito one izložene atomskom zračenju, pored ostalih protivatomskih zaštitnih sredstava, primenile i dimne zavese koje neutrališu izvesna štetna dejstva.

U toku svog razmatranja pisac iznosi i podatke o reorganizaciji združenih jedi-

nica koja se danas sprovodi u SAD, Velikoj Britaniji i Francuskoj.

Kod 2 divizije u SAD, koje su u toku reorganizacije, smanjeno je brojno stanje za 20-22%. I taktičke grupe su podeljene na odrede koji stoje pod komandom divizije, ali imaju najširu taktičku i logističku autonomiju, pored maksimalne pokretljivosti i vatrene moći.

U Velikoj Britaniji se proučava nov tip opitne divizije, čije će jedinice biti naoružane atomskim i lakim naoružanjem, imaće veliku autonomiju dejstva i snabdevaće se helikopterima. One će ujedno biti osposobljene i za vazdušni transport.

Francuska armija je na manevrima isprobala brigadu »atomskog« tipa, nazvanu *Javelot 2*, čiju osnovu čine blindirana sredstva brzine do 100 km/čas, laki tenkovi neobično velike pokretljivosti i moći dejstva, tako da se uspešno mogu boriti protiv teških tenkova i pt oruđa. Pored toga, u sastav brigade ušao je i puk moto-pešadije i artiljerija. Brigada po svojoj velikoj pokretljivosti odgovara glavnim uslovima atomskog rata. Ona može da se rastura i da vodi borbu po delovima, kao i da se vrlo brzo koncentriše u cilju korišćenja sopstvenog nuklearnog naoružanja. Ova je brigada osposobljena da rešava mnogobrojne zadatke kako atomskog, tako i konvencionalnog rata.

Na kraju članka pisac konstatuje da, dok se termonuklearno naoružanje razvije ubrzanim tempom, dotle je prilagođavanje jedinica novim uslovima još u opitnoj fazi. Najvažnije reagovanje u ovom pogledu sastoji se u osetnom smanjenju budžeta i efektivna kopnenih i pomorskih snaga SAD i Velike Britanije u korist vazdušnih snaga i atomskog naoružanja. Bez obzira na korenite izmene u strukturi, koje bi se postepeno sprovelé kod sadašnjih jedinica, treba, po mišljenju pisca, preduzeti odmah mere koje su podjednako važne kako za atomsko, tako i konvencionalno ratovanje:

— stalno razvijati kod jedinica sposobnost za rasturanje, zaklanjanje od ugleda i maskiranje;

— povećavati stalno strategisku i taktičku pokretljivost jedinica;

— što više koristiti helikoptere za potrebe transporta i snabdevanja;

— olakšati operativne jedinice smanjivanjem pozadinskih delova i na taj način povećati njihovu pokretljivost i manevarsku sposobnost.

Potrebno je, sem toga, da su kadrovi tačno upoznati sa savremenim karakteristikama i dejstvom modernog naoružanja

i da se u pravilima predvide mere koje treba preduzeti u slučaju upotrebe atomskog i termonuklearnog naoružanja.

*

Podvlačeći imperativnu potrebu za reorganizacijom oružanih snaga, autor je

mišljenja da bi se ova mogla negativno odraziti u slučaju vođenja konvencionalnog rata. Ova suprotnost, po njegovom mišljenju, umnogome otežava rešenje ovog problema.

S. K.

Emil Leeb: TEHNIKA U ORGANIZACIJI VOJSKE¹⁾

Redakcija nemačkog časopisa *Wehrwissenschaftliche Rundschau* potstakla je na diskusiju pojedine ličnosti — koje su u prošlosti bile na rukovodećim mestima — po pitanju »rukovođenja i tehnike u novom ratu«, u nadi da će oni najviše moći doprineti rešenju ovog složenog pitanja s obzirom da ti ljudi raspolazu potrebnim iskustvima.

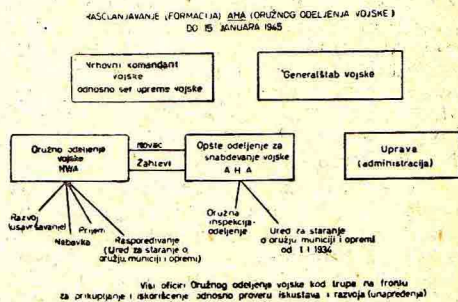
Jedan od prvih koji se prihvatio diskusije po ovom pitanju je poslednji načelnik štaba nemačke vojske, odnosno oružane sile, general artiljerije Emil Leeb. U opširnijem članku pod gornjim naslovom pisac obrađuje gornje pitanje na taj način što u prvom delu iznosi iskustva do 1945, a u drugom svoje zaključke i zahteve za ubuduće.

U samom početku članka pisac ističe značaj tehnike, pri čemu ovu uzima u najkompleksnijem smislu reči (tehnika načina kretanja, oružja, municije, sredstava za vezu, pionirskih oruđa i sredstava itd.), i postavlja pitanje kako tehniku treba organizovati da bi se njene mogućnosti potpuno iskoristile i da bi se taktički i operativni rukovodioci svijui stepena, počev od komandira čete do rukovodioca operacije, oslobodili detaljne kontrole koja je potrebna za brižljivo negovanje tehnike, a da se pritom ipak ne oslobode odgovarajućeg stepena odgovornosti.

Iznoseći kako je ovo pitanje bilo rešeno u nemačkoj vojsci do 1918, on kaže da je tehnika pojedinih rodova oružja u vrhovnoj upravi bila odvojena, kako u *razvoju* (usavršavanju) tako i u *nabavci* i *raspoređivanju*, i da su ova tri zadatka, zajedno sa *prijemom*, a na osnovu iskustava iz Prvog svetskog rata, 1928 godine bila sjedinjena u HWA (Heereswaffenamt — Oružnom odeljenju vojske). Međutim, 1 januara 1934, iz specijalnih razloga, raspoređivanje je bilo priključeno AHA (Allgemeinen Heeresamt — Opštem odelje-

nju za snabdevanje vojske), što je ostalo i pri uvođenju opšte vojne obaveze 1935 (vidi skicu 1).

Inicijativa za *razvoj* (usavršavanje) i *ispitivanje* novog oružja i novih oruđa, kao i njegovo poboljšanje, odnosno odluka za njegovo usvajanje ili odbacivanje, nalazila se formalno u rukama Oružne inspekcije ili Oružnog odeljenja AHA (Opšteg odeljenja za snabdevanje vojske)

— u sporazumu sa Generalštabom. Praktično, pak, potsticaji za nov *razvoj* (usavršavanje) proizlazili su od HWA (Oružnog odeljenja vojske), koji je imao stalan i neposredan dodir sa industrijom, konstruktorima i pronalazačima. U *razvoju* (usavršavanju) su najvećim delom učestvovali odabrani trupni oficiri, mahom sa potpunim visokim tehničkim obrazovanjem, koji su, kao odgovorni komandiri i trupni komandanti, najbolje poznavali potrebe i mogućnosti trupe. Na daljen usavršavanju u tom smislu radile su industrijske i naučne institucije zajedno sa Odeljenjem za ispitivanje Oružnog odeljenja vojske, pri čemu je ovo poslednje postavljalo zadatke u obliku tehničkih zahteva. Rad na tehničkom razvoju i sama konstrukcija bili su stvar industrije i naučno-istraživačkih instituta.

Na isti način vršena je i porudžbina AHA od HWA, u pogledu oružja, oruđa i

¹⁾ Die Technik in der Organisation des Heeres, von Emil Leeb, *Wehrwissenschaftliche Rundschau*, jun 1955.

municije, sa prethodnim obezbeđenjem novčanih sredstava. HWA je izvršavalo nabavke u celosti ili pojednostinostima preko naloga industrije. Ova je ustanova to koristila u doba mira u isto vreme za davanje direktivnih naloga firmama koje je pri mobilizaciji trebalo uključiti u HWA. U tu su svrhu bile izrađene potrebne podloge kao crteži, tehnički i ekonomski uslovi isporuke, koji su se držali u evidenciji.

Gotovo oružje, oruđa i municiju, ili njihove delove, primalo je jedno posebno odeljenje koje je bilo odvojeno i potpuno nezavisno od nabavke, i zatim ih predavalo nadležstvu za staranje o oružju, municiji i opremi. To je nadležstvo skupljalo sve oružje i sva oruđa i vršilo ispitivanje po propisima HWA. Po propisima AHA, oružje, oruđa i municija bili su primljeni za izdavanje trupi, dok je ono za mobilizaciju bilo smešteno u magacine.

Kod razvoja i ispitivanja od strane HWA bile su obrađene sve tehničke podloge i propisi za trupu (kao, naprimer, propisi za gađanje). Kontrola oružja, oruđa i municije kod trupa i u magacinima vršena je od strane nadzornih organa OKH (AHA), koji su slali izveštaje HWA. Trupa je u određenim rokovima dostavljala materijalne izveštaje.

Pred kraj rata, na osnovu iskustava, usledile su još neke organizacione promene: tako je šef opreme vojske bio odvojen od komandanta pozadine i neposredno potčinjen Vrhovnoj komandi, a tri vida vojne sile bila su zbližena preimevanjem šefa opreme vojske u šefa opreme vojne sile i preformiranjem Oružnog odeljenja vojske (HWA) u Oružno odeljenje oružane sile (vidi skicu 2).

odeljenja (inspekcije) radila delom u trupnim jedinicama. Samo u pojedinim slučajevima su četi ili odgovarajućoj jedinici bili dodeljivani pirotehničari koji su obuhvatali celokupno poslovanje oko oružja, oruđa i municije.

Kod viših štabova, delom od puka pa naviše, postojali su oficiri za evidenciju oružja koji su za ovo bili specijalno obučeni. U radionicama su bili zaposleni državni majstori puškari i srednje-tehničari (činovnici) kao revizori, primaoci, itd.

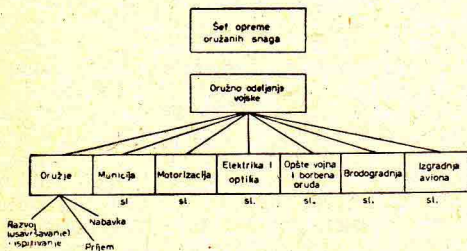
Pisac dalje kaže da je u borbi za što bolje naoružanje od presudnog značaja bilo hitno obavestavanje HWA o svim novinama kod neprijatelja (do kojih se obično dolazilo putem plena) koje bi se dalje iskoristile za usavršavanje sopstvenog oružja. Pošto kod HWA za ovo nije postojala nikakva mogućnost organizacije njene službe sve do fronta, to su 1943 bila stvorena četiri mesta za više oficira HWA, i to najpre tri za Istočni i jedno za Sredozemni front. Početkom invazije prebačeno je jedno mesto sa Istoka na Zapad.

Oružno odeljenje vojske (HWA) se interesovalo za predloge pojedinih vojnika za prepravke (popravke) i još u miru dodeljivalo nagrade za korisne i upotrebljive predloge. Za vreme rata su samo poneki predlozi ovakve vrste pristizali do HWA, sve dok intervencijom državnog ministra za opremu i ratnu proizvodnju nije bilo omogućeno da svako službeno mesto, odnosno svaki vojnik, može da šalje neposredno predloge na jedno mesto određeno za njihovo prikupljanje, koje ih je dalje predavalo Oružnom odeljenju.

Neophodne novine često su nailazile na nerazumevanje i odbijanje od strane ponekad suviše konzervativno nastrojenih taktičkih službenih mesta; pri ovome često su u ovom smislu deystvovala i organizacione promene. Kao primere pisac navodi: nužnost da se topovske cevi u kupoli produže preko kule u cilju poboljšanja gađanja; povećanje nišanskog doгледа za puške od 1½ na četvorostruku veličinu; usavršavanje automatskih pušaka sa kratkim mecima; adaptacija ruskih bacača 12 cm. U izvesnim slučajevima, na osnovu zaplenjenih predmeta, moglo se brzo sprovesti usavršavanje (preinačenje) u saglasnosti sa Oružnim odeljenjem kao, naprimer, kod uvođenja bazuka kalibra 5 cm (t. zv. »sulundar«), ili, pak, preinačenje oruđa kalibra 8 cm u oruđe za savlađivanje tenkova; ili, kod vrlo teških pešadiskih i artiljerijskih radionica, podražavanjem zaplenjenih

ORGANIZACIJA OD 16 APRILA 1945

Slika 2

Govoreći o »tehnicima u trupi« za ovo vreme, pisac kaže da su trupe u tehničkom pogledu bile poverene raznim oružnim odeljenjima i inspekcijama. Ova su

britanskih i američkih aparata, lakih i spretnih za rukovanje.

Tako su za protivtenkovsku odbranu naročito dobro bili iskorišćeni ruski tenkovi T 34. Tadašnji najjači nemački protivtenkovski top kalibra 50 mm, sa zrnom od volframovog jezgra, na udaljenju 400 m i pri upadnom uglu od 60° probijao je oklop od 100 mm na tenku T 34. Bilo je jasno, nastavlja pisac, da se dalje usavršavanje protivtenkovske odbrane, koje je izvedeno na intervenciju Oružnog odeljenja, moralo sprovesti na najbrži način. Naime, morao se napustiti princip izrade konusnih zrna od kojih su u to vreme samo ona sa volframovim jezgrom dovoljno uspešno dejstvovala. Volfram se tada mogao dobiti iz Jugoistočne Azije preko SSSR-a, što nije dolazilo u obzir zbog tranzita, ili morskim putem, što je opet bilo nedovoljno i nesigurno. Protiv upotrebe zrna sa jezgrom od volframa govorilo je i brzo opadanje efekta proboja zrna na 400 — 500 m, dok je udaljenost pri tenkovskim borbama znatno prelazila daljinu od 500 m. Moralo se vratiti ka cilindričnoj cevi većeg kalibra kako bi se mogao probiti ruski tenk T 34 koji je bio naoružan topom 7,65 cm. Tako je nastao 7,5 cm Pak 40 sa dužinom cevi od L/40; isto tako morali su tenkovi IV mesto 7,5 cm — Kw K L/24 da dobiju dužu cev L/40. Saradnja između AHA (Oružnog odeljenja), HWA i industrije bila je u ovom slučaju primerna, tako da je u Harkovskoj bici (maja 1942) moglo da sudeluje 100 topova, i pored toga što je tada bilo neophodno usavršavanje novog baruta. Slično je bilo i po pitanju uvođenja novog filtera za nemačke gasmaske koji je trebao da zaštiti od nove vrste sovjetskog bojnog otrova.

Završavajući prvi deo članka pisac konstatuje da se odvajanje nadležstva za staranje o oružju, municiji i opremi od HWA odrazilo nepovoljno, pošto je HWA nedovoljno obaveštavan o stvarnoj potrošnji, tako da je delom vladao nedostatak u rezervnim delovima. Zatim je trebalo upoznati slaba mesta izložena trajnom naprezanju da bi se otklonila konstruktivnim merama i da bi se ograničila velika potrošnja materijala. U cilju uklanjanja teškoća morao se kod HWA obrazovati štab za rezervne delove, a docije je uspostavljena i ustanova za istraživanje slabih mesta na frontu i u pozadini.

*

U drugom delu pod naslovom »Zaključci i zahtevi po pitanjima tehnike u

organizaciji vrhovne državne uprave i potčinjenim mestima«, pisac navodi da se sadanja situacija potpuno razlikuje od one pre 1945, tako da razvoj oružja i oruđa, kao i municije, odeće i opreme buduće nemačke vojske može da usledi samo u saradnji sa ostalim državama Zapadnoevropske Unije i SAD. Jednoobraznost u odeći i opremi za borbene snage u Zapadnoevropskoj Uniji je osnovna potreba da ne bi nastupile gotovo nesavladive teškoće kod upotrebe i dotura. Pisac dalje navodi šta bi u prvo vreme moglo da dođe u obzir za proizvodnju od ratne opreme u samoj Nemačkoj. Govoreći o organizaciji, pisac smatra da u najvišim vojničkim vrhovima (ministarstvu), odnosno kod tehničkog nadležstva (uprave), treba da se razvija (usavršava) i ispituje oružje, municija, oruđa, odeća i oprema; da se vrši njihova nabavka; ispitivanje cena; prijem, raspoređivanje svih tehničkih predmeta (ratne vojničke opreme) i brižljivo čuvanje tehničke organizacije kod trupe. Tehničko nadležstvo je savetodavno i izvršno mesto za organe vrhovne uprave, koje ima da obradi upotrebu, organizaciju, raščlanjavanje (formaciju), obrazovanje (obuku), snabdevanje, itd. trupe i upravljanje doturom. U tehničkom nadležstvu treba podjednako tretirati vojničke, tehničke, privredne, upravne i pravne probleme. Novčana sredstva za nabavku oružja, itd. moraju se osigurati od strane onih ustanova koje vode brigu o opremi, a tehnička organizacija kod trupa potčinjena ovom nadležstvu. Naređenja tehničke prirode trebalo bi da zajednički izdaju tehničko nadležstvo i nadležno oružno odeljenje, pri čemu bi ovo poslednje imalo rukovodeću ulogu. Ispitivanje svih tehničkih predmeta kod trupe (količina, stanje, rukovanje, pravilna upotreba, nega, čuvanje, trošenje, opravka, kvaliteta i efekat) vršilo bi se od strane oružnih i oruđnih nadzornika, koji bi dobijali uputstva od tehničkog nadležstva. Negovanje (čuvanje) svih tehničkih predmeta kod trupe trebalo bi da bude u jednoj ruci (od bataljona pa naniže — u rukama jednog za to osposobljenog oficira). Tehničko nadležstvo treba popunjavati osobljem različitih struka. Pokazalo se kao praktično da osoblje bude sastavljeno od vojnika, činovnika i nameštenika. Kod oficira bi se mogla praviti razlika između trupnih sa generalštabnim ili tehničkim obrazovanjem i onih koji su obučeni kao specijalisti — čisto tehnički oficiri.

Tehničko nadležstvo prima ili pravi planove, tehničke uslove za liferaciju, propise i uslove prijema, zatim ispituje tehničke ponude, žalbe trupe i dopunjuje predloge za poboljšanje uvedenih predmeta. Zatim treba da reši da li će se meriti po metričkom ili col sistemu, itd.

Pisac ističe da kao tehnička podloga za nabavke mogu da posluže uzorci ili crteži i uslovi liferacije kojima su obuhvaćeni odgovarajući propisi. Izbor firmi bi se vršio preko naročite kartoteke, industrijskih udruženja ili inspekcija za opremu. Izbor mesta proizvodnje treba da odgovara vojničkim zahtevima, da se bez potrebe ne bi naprezala saobraćajna sredstva.

Ranije su firme u Nemačkoj morale same da obezbede investicije. U praksi, načelno, nije davana nikakva potpora za ona postrojenja koja nisu bila vezana za državnu teritoriju, samo su im se mogle pozajmljivati državne mašine, uz odgovarajuću zakupninu i otpis. Kod većih, pak, postrojenja (naprimer, fabrike baruta i eksploziva, fabrike municije, fabrike za valjanje pancirnih ploča, za montažu tenkova, fabrike za izradu motornih radilica, itd.) neka ozbiljna firma sa srodnim privatnim pogonom dobila bi ponudu da fiducijarno podigne neku fabriku¹⁾ pod uslovima ostvarenja izvesnog mesečnog rezultata i uz davanje podataka o lokaciji i naročitim izdacima za vazдушnu zaštitu. Posle tehničke revizije građevinskih planova izdavano je odobrenje. Kao naknadu za rad firma je primala 4% od revidirane sume za građenje. Posle građenja firmi je nuđeno da fiducijarno primi i pogon a zatim da ga preda, stim što je imala da plati otpisivanje i zakupninu i da obrazuje sopstveno društvo sa ograničenim jemstvom i nadzornim odborom u kome su predstavnici vojske zauzimali polovinu mesta. Obrtni kapital davala je sama firma. Ove fabrike imale su da pokriju nužne mesečne potrebe u slučaju mobilizacije, a koje su bile utvrđene zajednički od strane Generalštaba i nadležnih oružnih odeljenja. One su još za vreme mira radile punim kapacitetom.

Ispitivanje cena, po mišljenju pisca, treba da bude potčinjeno tehničkom nadležstvu, nezavisno od nabavke i prijema.

¹⁾ Pod izrazom fiducijarno treba razumeti da ta firma posle izvesnog vremena, odnosno ispunjenja nekog uslova, ima da preda tu fabriku.

Sam *prijem* je vrlo važan, jer vojnik — borac niukom slučaju ne sme da bude pogođen usled slabog funkcionisanja ove službe. Od kvaliteta fabrike, kao i vrste proizvođa, zavisiće ukoliko će se kontrola moći prepustiti nedržavnoj, naročito zaduženoj instanci, i koliko će se moći ograničiti na pojedinačne (štih) probe. Za prijem se moraju odrediti naročiti propisi i tačno odrediti tolerancije.

Raspoređivanje mora da stoji u najtešnjoj vezi sa tehničkim nadležstvom i da mu bude potčinjeno. Njegova organizacija treba da se prilagodi magacinima (depoima) i radionicama.

U odeljku »Tehnika u trupi« pisac konstatuje da bi višim trupnim komandantima, pored generalštabnih, trebalo dodeliti naročito sposobne oficire kao pomoćnike po pitanju izvesnog roda oružja i da bi bilo poželjno kad bi komandant imao makar samo jednog čoveka kao pomoćnika i savetnika u pogledu tehničke opreme. No, ovo bi bilo moguće samo tada kad bi dosadašnji ekspozenti tehnike u trupi, oružni i inžinjer-oficiri mogli biti sjedinjeni u jednu ličnost i tako obrazovani da sve grane tehnike dobro poznaju tako da mogu davati korisne savete. Pošto je teško da jedan tehnički oficir podjednako vlada svim granama, to treba da usavrši bar dve grupe — jednu na području mehanike, oružja, mašina, elektro-mašina i građevinske tehnike, a drugu iz oblasti telefonije, visoke frekvencije, svetlosne i zvučne tehnike. U četama i odgovarajućim jedinicama, gde se opravke pojavljuju samo u naročitim slučajevima, trebalo bi da jedan stariji zastavnik preuzme zadatak tehničkog pomoćnika jedinice, stim da za to bude naročito obrazovan. Prema tome, staranje o tehničkom opremanju trupe od strane Vrhovne komande vojske treba da se prenese na HWA i da Oružno odeljenje bude nadležno za sva tehnička pitanja trupa. Upruđujući odnos i ulogu jednog i drugog, pisac ističe da bi u budućim ratovima trebalo više nego ikad ranije, najbrže koristiti nove tehničke pronalaskе kod neprijatelja i da trupa sa jedinstvenom tehničkom organizacijom najpogodnije može da udovolji ovom zahtevu. Na kraju, pisac daje sledeće zaključke:

1. Pošto vojnik ima odgovorno da rukovodi oružjem u ratu, on mora da ima presudan uticaj i na razvoj (usavršavanje), proizvodnju i raspoređivanje.

2. Potrebno je da u vojsci bude jedan sličan organ za tehniku i rukovanje opre-

mom koji bi u smislu pod 1) dovodio u sklad tehničke i vojničke zahteve i sprovođio njihov nadzor (ranije Oružno odeljenje vojske, odnosno Oružno odeljenje oružane sile).

3. Tehnički zahtevi treba da se odnose na: usavršavanje, proizvodnju (po mestu, metodu, novčanim i sirovinskim potrebama, transportnom položaju), na nacрте i upravljanje programom opremanja, na najbrže korišćenje i iskorišćenje trupnih, odnosno iskustava sa fronta kroz preina-

čenje razvoja (usavršavanje), odnosno proizvodnje, na prijem i raspoređivanje.

*

Iako prikazani članak pretstavlja samo jedno mišljenje, on ipak zasluđuje pažnju, pošto je u njemu izneto kako je u nemačkoj vojsci bilo rešeno navedeno pitanje, (ne samo u vrhovnoj upravi nego i u ostalim potčinjenim stepenima) i kako bi ga sada trebalo rešavati, tim pre što je pisac bio na takvim rukovodećim mestima na kojima je mogao doći do solidnog iskustva i mnogih zapažanja.

D. L.

General Žilis: RAZMIŠLJANJA O MANEVRU I MOGUĆNOSTIMA KLASIČNE ARTILJERIJE U ATOMSKOM RATU¹⁾

U nekim novijim studijama, a naročito prilikom usmenih diskusija, pojavljuje se, po mišljenju pisca, izvesna zbrka pojmova u pogledu upotrebe artiljerije u okviru suvozemnih snaga, prilagođenih za atomski rat, što ga je i potstaklo da napiše ovaj članak. Pisac smatra da se pravilan zaključak o upotrebi artiljerije može izvući samo ako se pođe od opšteg zadatka artiljerije u borbi i od toga kako ga ona može i mora izvršavati u eri atomskog rata. Pritom on ističe da će se svi verovatno složiti sa njim u pogledu osnovnog zadatka artiljerije, a to je stavljanje na raspoloženje komandantu suvozemnih snaga *duboke i moćne vatre*, kojima će on izraziti svoju volju u rejonima koje smatra bitnim i pomoću kojih će povezati počesne borbe jedinica prvog ešelona.

Međutim, i on se slaže sa tim da materijal kojim sada artiljerija raspolaže, s obzirom na njegov mali domet (10 do 15 km), vezanost za puteve i nedovoljnu sposobnost za blisku odbranu, ne obezbeđuje ovoj izvršenje tog zadatka. Po njegovom mišljenju to ne može biti razlog za odbacivanje moguće logične upotrebe artiljerije i gubljenje iz vida potrebe daljeg usavršavanja materijala. Naprotiv, on smatra da treba:

1) tražiti u kom se pravcu mora usavršavati sadašnji materijal da bi artiljerija mogla potpuno izvršiti svoj zadatak koji niukoliko ne gubi svoju važnost.

¹⁾ Réflexions sur la manoeuvre et les possibilités de l'artillerie classique en guerre atomique, par le général Gillis, *Revue militaire d'information* od 10 i 25 juna 1955.

2) u međuvremenu pronaći način upotrebe sadašnjeg materijala kojim će se obezbediti najbolje moguće izvršenje zadatka artiljerije u borbi.

Pisac želi da ispita kakva treba da bude upotreba sadašnjih klasičnih artiljerijskih oruđa da bi im se omogućilo efikasno učestvovanje u borbenom rasporedu atomske ere, ali da se ne odreknu svog osnovnog zadatka. To je, kako on podvlači, zbilja hitan problem koji se postavlja pred sadašnje artiljerce. Da bi ovo bilo jasnije, pisac u opštim crtama iznosi osnovne karakteristike borbenog rasporeda združenih jedinica.

Novi činilac koji uslovljava ovaj raspored je zona dejstva atomskog projektila, čija se veličina može uzeti od 2.000 m (eksplozije od 20 KT) do 4.000 m (eksplozije od 150 KT²⁾). Pred tom je činjenicom jedina mogućnost zaštite povećanje raščlanjenosti rasporeda, tako da od jednog atomskog projektila eventualno bude uništen samo jedan »osnovni pion« koji, po njegovom mišljenju, ne bi trebalo da bude većj od *bataljona*. Ovo svoje gledište potkrepljuje time što, prvo, gubitak jednog bataljona, iako je dosta ozbiljan, ne može nepopravivo ugroziti manevar jedne velike jedinice (divizije), i drugo, iako je udaljenje od 4 km između bataljona znat-

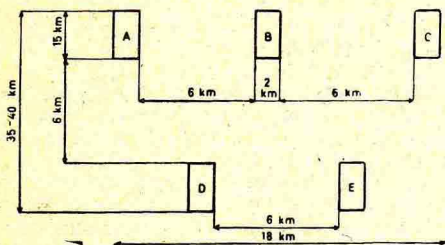
²⁾ Pošto pisac smatra da upotreba termounuklearnog oružja sa rejonom dejstva od 300 m pretstavlja više problem strategije nego taktike, s obzirom na to da su ciljevi takvih eksplozija cele združene jedinice, a ne samo pojedini njihovi delovi, to su u obzir uzete samo eksplozije atomskih projektila do 150 KT, — prim. M.S.M.

no veće od uobičajenih odstojanja tradicionalnog borbenog rasporeda, ipak ono dozvoljava bataljonima da izvršavaju zadatke u prihvatljivim uslovima, imajući u vidu pojačanje i tehničko poboljšanje njihovog naoružanja.

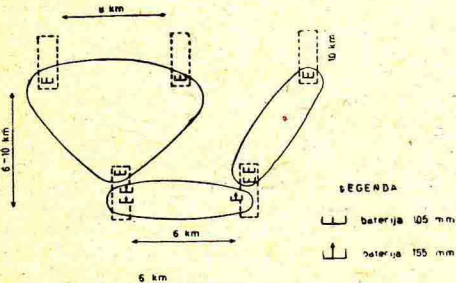
Prema tome, pisac smatra da upotrebu klasične artiljerije (sa sadašnjim materijalom) treba razmatrati u okviru ovako raščlanjenog rasporeda po bataljonima. Potom on prelazi na konkretno razmatranje upotrebe artiljerije po pojedinim taktičkim radnjama.

Nastupni marš. — Po zamisli pisca šematski raspored jedne lake divizije od pet taktičkih grupa, na terenu srednje ispresecanosti, prikazan je na šemi br. 1.

Šema br. 1

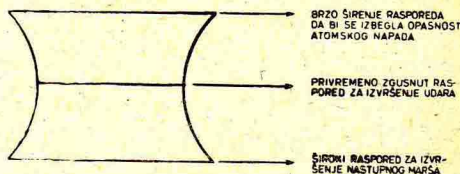
Ostojanje — rastojanje od 6 km između pojedinih grupa obezbeđuje da od jedne atomske eksplozije od 150 KT može stradati najviše jedna grupa. Ako bi ovakva laka divizija imala dva diviziona H 105 mm i jedan H 155 mm od po 3 baterije, onda bi raspored baterija za vreme marša, po zamisli pisca, mogao biti po šemi br. 2.

Šema br. 2

Iz ove se šeme vidi da po jedna baterija 105 mm maršuje sa svakom grupom I ešelona, a ostale se baterije 105 mm, i sve 155 mm, nalaze u rasporedu taktičkih grupa u II ešelonu. Pisac naročito ističe

da ova podela na maršu ne sme dovesti do cepanja komandovanja; naprotiv, kao što je to i na šemi pokazano, organska veza između pojedinih baterija u svim divizionima mora biti zadržana. Da bi se artiljerija mogla i u ovakvom rasporedu pravilno upotrebiti, nužno je da opštevojni komandant blagovremeno i stalno upozna je artiljeriskog komandanta sa svojim namerama i idejom angažovanja snaga, naročito u fazi pripreme bitke. Pri ovome treba imati u vidu specijalni manevar u obliku »duplog levka« (šema br. 3) koji će se, po mišljenju pisca, često primenjivati u atomskom ratu.

Šema br. 3

Da bi se ovakav manevar mogao pravilno obezbediti artiljerijom, pisac smatra da artiljerac treba, što je moguće ranije, da bude obavešten o zonama u kojima se predviđa zgušnjavanje rasporeda u cilju udara, kako bi mogao blagovremeno i brižljivo organizovati izvidanje rejlona eventualnog razvoja artiljerije. Ranije, pre upotrebe atomskog oružja, ovo nije bilo tako bitno, jer se izvidanje rejlona VP vršilo normalno u pojasevima paralelnim osi marša.

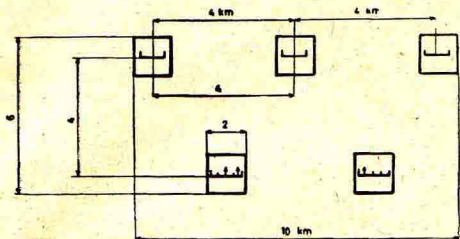
Razvoj i napad. — Pisac ponova ističe da je nemoguće izvršiti udar bez prethodnog zgušnjavanja rasporeda koji jedinica ima u nastupnom maršu. Ovo zgušnjavanje borbenog rasporeda divizije za napad pisac je predstavio na šemi br. 4. Ovim se rasporedom divizija izlazi privremeno (što je moguće kraće) opasnosti od atomskog napada.

Ovo smanjivanje odstojanja i rastojanja između bataljona (borbenih grupa) na 2 km, što je dovoljno da jedna atomska bomba od 20 KT ne bude opasna po dva bataljona³⁾, pisac pravda time da je moć dejstva od 20 KT normalna za sadašnje taktičko atomsko oružje, te se može uzeti da je ovakvo zgušnjavanje opravdano i

³⁾ Kod nastupnog marša ovakva se sigurnost postiže i od bombe od 150 KT pošto su tamo odstojanja od jednog do drugog bataljona 6 km, — prim. pisca.

da se ovakav raspored može primiti kao ofanzivni borbeni poredak u eri atomskog rata.

Šema br. 4

U pogledu upotrebe artiljerije pisac zahteva da baterije imaju VP u sredini rasporeda bataljona kako bi bile obezbeđene od infiltriraca. Međutim, i pri takvom rasporedu, pod uslovom da zone dejstva divizija ne prelaze norme date na šemi br. 4, mogu se ostvariti koncentracije vatre diviziske artiljerije. Ovde pisac članka misli na sadašnji materijal kojim raspolaže Francuska armija (materijal SAD), dok će to sa novim francuskim materijalom (ABS) biti mnogo lakše jer će imati veći domet⁴). Pritom treba imati u vidu da će se sam udar izvršavati u uskoj zoni (2 do 3 km), što će dovesti do *privremenog* zgušnjavanja razvoja artiljeriskih diviziona.

Pisac smatra da je neopravdana tendencija koja se sada uočava, naime, da se divizijama daju zone dejstva znatno šire od onih koje su pokazane na šemi br. 4, a što se objašnjava potrebama protivatomske odbrane. On smatra da je to više rezultat želje da se smanji ogromna zakrčenost na putevima koju izaziva, naprimer, jedna motorizovana divizija zapadnih zemalja na maršu⁵), usled čega postoji težnja da joj se dodeli više komunikacija, što opet dovodi do proširivanja zone. Zato on zahteva obazrivost u pogledu broja vozila u diviziji jer bi protivnik, slabije snabdeven transportnim sredstvima, a jači u pogledu brojnog stanja, mogao da postigne znatno veću gustinu, ne izlažući

⁴) 14 km za 105 mm ABS i 18 km za 155 mm ABS, — prim. pisca.

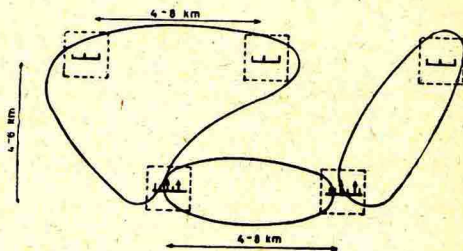
⁵) Ovakva divizija ima 2.500 vozila, koja pri maršu u jednoj koloni pretstavljaju dubinu od 400 km, — prim. pisca.

se pritom preteranim opasnostima od atomskog napada⁶).

Borbeni raspored se posle napada mora vrlo brzo raširiti da bi se izbegla opasnost od atomskog napada, a to bi se desilo u slučaju uspeha (gonjenje u vidu lepeze) ili prelaska u odbranu. U prvom slučaju manevar diviziona diviziske artiljerije biće sličan izloženom rasporedu za nastupni marš, bez ikakvih naročitih specifičnosti. U drugom, pak, slučaju (pri prelazu u odbranu) artiljerijske jedinice će verovatno morati da vrše bočne pokrete radi povećanja rastojanja, što je pre uvođenja atomskog naoružanja bio izuzetan slučaj.

Naročito treba podvući, ističe pisac, da divizioni ne smeju ostati na položajima koje su imali na kraju napada, već moraju što pre otpočeti sa pokretom.

Otsudna odbrana. — Uzimajući u obzir potrebu »neprobojnosti« odbrane, mogućnosti protivatomske zaštite i širine napadnih frontova divizija u eri atomskog rata, koje se kreću oko 10 km (šema br. 4), pisac dolazi do zaključka da bi širina odbranbene zone jedne lake divizije (od 5 motorizovanih podgrupa) trebala da bude oko 15 km. U okviru ovako raspoređene divizije u odbrani, raspored artiljerije mogao bi biti po šemi br. 5.

Šema br. 5

Svakako, priznaje pisac, da će manevar vatrom u okviru cele diviziske artiljerije biti u ovako rastresitom rasporedu vrlo težak za H 105 mm M. 2 (SAD), pa čak i za H 105 mm ABS (sa dometom od 14 km). Međutim, to nikako ne znači da se treba odreći tradicionalnog (uskupnog) dejstva diviziona. Iz šeme se vidi da je, bar u pogledu zaprečnih vatri, potpuno moguća koordinacija vatre u okviru diviziona. Pošto stvarni raspored na terenu neće biti ovako striktno geometrijski, to

⁶) Sovjetska motorizovana divizija ima samo 1.300 vozila, a 11.000 ljudi, — prim. pisca.

pisac smatra da će se koncentracije vatre celokupne diviziske artiljerije u najvažnijim rejonima diviziske zone odbrane moći ostvarivati. Samo je pri tome potrebno obratiti naročitu pažnju na topografsku i balističku pripremu, što je još jedan razlog više, po njegovom mišljenju, da se diviziononi ne cepaju, s obzirom na to da su jedino oni snabdeveni potrebnim organima za ovo. Najnovija iskustva govore da su diviziononi raspoređeni po baterijama na prostorijski od 25 km² (5x5), još uvek sposobni za uspešno ukupno dejstvo.

Zadržavajuća odbrana. — U pogledu zadržavajuće odbrane pisac naročito ističe potrebu dvaju ešelona koji bi se međusobno smenjivali u zadržavanju neprijatelja i značaj artiljerijske vatre. Imajući u vidu da će u zadržavajućoj odbrani laka divizija braniti zonu širine oko 25 km, sa prosečno dve komunikacije na rastojanju od 12 km, pisac misli da bi raspored artiljerije mogao biti kao što je to prikazano na šemi br. 6.

Upotrebu artiljerije u okviru ovakvog rasporeda karakteriše sledeće:

— upotreba divizionona 105 mm ograničena je na dejstvo za potpomaganje podgrupa koje zatvaraju pojedine komunikacije, dok je za divizione 155 mm moguće predvideti intervencije u celoj zoni dejstva;

— da bi se obezbedila neprekidnost vatre i podrške pešadije, potrebno je da artiljerija bude stalno podeljena u dva ešelona (šema br. 6). Pri tome svaki od ovih ešelona treba da je jačine 1 divizion, makar i sa smanjenim brojem baterija. Zato pisac smatra da je poželjno da laka divizija ima u zadržavajućoj odbrani 4 laka divizionona 105 mm po 2 baterije i jedan divizion 155 mm.

Međutim, iako pisac vezuje upotrebu divizionona 105 mm za pojedine podgrupe, on je ipak mišljenja da svi diviziononi 105 mm treba da ostanu pod komandom komandanta artiljerije divizije, a ne da budu pridati podgrupama, zato što će ovaj bolje moći da iskoristi njihov domet zahvaljujući sredstvima vazdušnog izviđanja kojim raspolaže. U svakom slučaju ovi diviziononi i pri takvom komandovanju treba da vrše i neposrednu podršku pešadije.

Zaključci. — Na kraju, u vidu zaključaka, pisac iznosi:

— Artiljerija je oruđe komandanata divizija i korpusa. Može se diskutovati o tome kakvim materijalom ona treba da

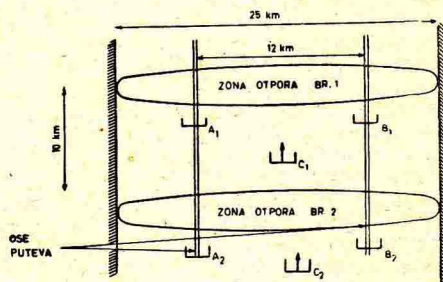
raspolaže (atomska zrna ili ne, izolovana oruđa ili bacači raketa), ali, dok se to ne reši, treba naći odgovarajući način za najbolju upotrebu postojećih sredstava.

— Iz prethodnih se razmatranja vidi da je upotreba sadašnje klasične artiljerije moguća i u eri atomskog rata, mada je ona već došla na granicu svojih mogućnosti i treba je što pre snabdeti novim materijalom.

Zasada, uzimajući u obzir sadašnji materijal, treba imati u vidu dve stvari:

a) Neophodno je da se artiljerija prilagodi atomskom ratu. Za ovo je potrebno:

Veća taktička pokretljivost. — Artiljerija će vrlo retko biti na položajima duže vreme. Verovatno je da će ubuduće artiljerija mnogo češće primenjivati očekujuće položaje, dok će vatrene položaje, prethodno topografski organizovane, posedati samo za ono vreme koje je neophodno

Šema br. 6

za izvršenje tačno određenog zadatka. Ovaj je postupak, prema mišljenju pisca, već predviđen za jedinice atomske artiljerije.

Reorganizacija jedinica u smislu njihovog smanjivanja. — Međutim, po mišljenju pisca, pogrešna je tendencija onih koji smatraju da divizione treba reorganizovati u samostalne baterije, neposredno pridate podgrupama-bataljonima. On smatra da je baterija jedinica lišena sredstava izviđanja, topografske pripreme, veze, pa, prema tome, nesposobna da u potpunosti odigra ulogu artiljerije. Zato smatra da treba formirati lake divizione od 2 baterije po 4 ili 6 oruđa, koji bi u sebi sjedinjavali manevarsku moć vatre i potrebnu pokretljivost.

b) Komandanti koji koriste artiljeriju moraju težiti da je, bar po *divizionima* (što je uvek moguće), koriste uskupno, a kad god je moguće i u okviru artiljerije

divizije ili korpusa. Uporedo sa ovim piscac preporučuje i preduzimanje potrebnih mera koje će omogućiti evoluciju artiljerije i osposobiti je za bolje izvršenje zadataka. Pritom treba imati na umu da je domać ključ mogućnosti izvršenja manevra vatrom.

S obzirom na to da se divizije razvijaju u zoni od 20, a korpusi od 50 km, pisac smatra da komandanti divizija treba da raspolazu orudima dometa 25-30 km, a komandanti korpusa 60-80 km. Ovo bi im omogućilo da interveniršu vatrom svojih oruđa u zoni dejstva svoje jedinice. Ovakve domete mogu postići samo raketna oruđa, zbog čega pisac veruje da je formiranje diviziona dirigovane artiljerije u Francuskoj embrion buduće artiljerije (u Francuskoj). Na kraju, on naročito podvlači dve stvari:

— Iako je sadašnji materijal artiljerije na granici svojih mogućnosti, ipak se on može upotrebiti i u atomskom ratu.

— Neophodno je i hitno stvarati potpuno novu artiljeriju, verovatno na bazi di-

rigovanih raketa (sa mogućnošću nošenja atomskih punjenja), koja će zameniti sadašnji klasični materijal.

*

Po mome mišljenju, težnja pisca da se zadrži uskupna upotreba artiljerijske vatre, bar po divizionima, i u eri atomskog rata, moguća je i opravdana. Samo rasturenost diviziona 105 mm, kako ih pisac zamišlja, otežavaće znatno izvršenje divizionskih gađanja i zahtevati velike radove na topografskoj organizaciji zemljišta, kao i dobre veze što, uostalom, i sam pisac priznaje. Zato bi, verovatno, bilo korisno razmotriti i mogućnost postavljanja ovih divizionna uskupno, a ne po baterijama, naročito ako se usvoji pišćev predlog o smanjivanju broja baterija u divizionu na dve, tako da osnovni »pion« rasporeda u artiljeriji, analogno pešadiskom bataljonu, bude divizion.

M. S. M.

Potporučnici **Hervi Gern** i **David Dru Gilpatric**: **SEMINAR O POKRETLJIVOSTI U RATU¹⁾**

Često se podvlači da je uspeh jednog naroda u ratu, ističu pisci na početku članka, neposredan odraz njegove aktivnosti i postignutih rezultata kako na vojnom, tako i na ostalim poljima još za vreme mira. Neprekidna procena i analiza iskustava iz prošlosti, kritički razmatrana kroz prizmu sadašnjeg tehnološkog napretka, i predviđanje budućeg razvoja sačinjavaju srž mirnodopske aktivnosti. Podjednako je opasno slepo se pridržavati pojedinih sredstava koja su već dugo u upotrebi, kao i prihvatiti nova za koja se neopravdano veruje da predstavljaju »univerzalno sredstvo«, »lek protiv svih bolesti«. Zadatak je profesionalnog vojnika, nastavljaju pisci, da razvije i usavršava postojeća borbena sredstva i stvari i proučava nova, da ne ignoriše iskustva prošlosti i da neprekidno prati i pravilno ceniti naučni razvoj.

Da bi se pitomcima američke Vojne akademije omogućio pravilan razvoj u ovom smislu, jedna grupa oficira organizovala je seminar na kome je razmatrana

pokretljivost u miru i ratu. Seminar je, po mišljenju pisaca, bio veoma koristan i stimulatívno je uticao kako na oficire tako i na pitomce. Oni smatraju da bi slični seminari bili od velike koristi i za oficire u trupi. Svi oni, a naročito mlađi oficiri, isuviše su zauzeti svakodnevnim poslovima i nemaju vremena da rade na svom stručnom usavršavanju. Rad pomoću seminara razbio bi »sadašnju monotoniju«, uneo u rad puno svežine i živosti, razvio drugarstvo i uzajamno razumevanje u jedinici i, što je najvažnije, obezbedio da se kadar u mirnom periodu neprekidno razvija — da uspešno prati sadašnji razvoj i da shvati, koliko je to moguće, konture budućeg rata.

Što se tiče tehnike i načina izvođenja seminara, pisci smatraju da je on prihvatljiv i mogućan u trupi, i da bi mogao biti organizovan u okviru čete, bataljona i puka. Koliko i kada bi se ovi seminari održavali, zavisi od slobodnog vremena. Izbor tema zavisio bi od raspoloživih knjiga u mesnim bibliotekama. Da bi se jedinicama u trupi omogućilo i olakšalo držanje seminara o kome je reč, pisci navode spisak knjiga koje je koristio kolektiv u američkoj Vojnoj akademiji. Pošto sve one nisu od bitnog interesa i za naše čitaoce,

¹⁾ A Seminar on Mobility in Warfare, by second lieutenant Harvey L. Gern and second lieutenant David Drew Gilpatrick, *Armor*, jul-avgust 1955.

to posebno navodim samo neke od njih²⁾ (korišćeni su, takođe, i članci objavljeni u raznim časopisima).

Još od najstarijih vremena profesionalni vojnici tretiraju problem kako postići što veću pokretljivost. Poslednjih godina, ističu pisci ovog članka, zbog brzog razvoja i masovne primene tehničkih borbenih sredstava, problem je postao složeniji nego ikad ranije i pomnije se, pridajući mu veliku važnost, manje-više u svakom članku i diskusiji o savremenom načinu ratovanja. Međutim, isuviše se često pomnije a retko definiše, dok je jasnu i sažetu definiciju teško dati. O pokretljivosti postoje mnoge »lične koncepcije« i baš iz tog razloga je u američkoj Vojnoj akademiji organizovan seminar o kome je ovde reč. Pored toga, isti kolektiv je u toku zimskog perioda imao još nekoliko seminara po temama koje su bile od interesa za pitomce. Diskusija po temi o pokretljivosti odvijala se u okviru ovih pitanja: razvoj i napredak pokretljivosti u konjici, oklopnim jedinicama, pešadiji, artiljeriji, vezi i inženjeriji; razvoj i napredak pokretljivosti u sadejstvu taktičke

²⁾ *An Introduction to the History of Tactics-1740-1905*, by Captain A. F. Becke; *From the Danube to the Yalu*, by Mark W. Klark; *Masters of Mobile Warfare*, by Elbridge Colby; *Makers of Modern Strategy*, by Edward M. Earle; *Memoirs of an Unconventional Soldier; Foundations of The Science of War; Reformation of War; On Future Warfare; Machine Warfare; Armored Warfare*, by J. F. C. Fuller; *Soviet Military Doctrine*, by R. L. Garthoff; *History of the German General Staff*, by Walter Goerlitz; *Panzer Leader*, by General Heinz Guderian; *Strategy*, Paris, *The Future of War; Remaking of Modern Armies; Science of Infantry Tactics; When Britain Goes to War; Future of Infantry; Europe in Arms; Thoughts of War; German Generals Talk; Current of War; The Other Side of the Hill*, by Captain B. H. Liddell Hart; *War in Korea*, by Marguerite Higgins; *Battle Report, the Korean War (Vol. V)*, by Capt. Karig, Comdr. Cagle, Lt. Comdr. Manson; *Korea, 1950*, by Office of the Chief of Military History, D/A; *War on Wheels*, by C. R. Kutz; *Napoleon and Modern War*, by Colonel C. H. Lanza; *Studies in the Napoleonic Wars*, by Sir Charles Oman; *A New Look at Offensive Tactics*, by Reinhardt and Kintner; *A Military History of World War II*, by Stamps and Esposito (ed).

avijacije i kopnenih snaga; razvoj pokretljivosti i zahtevi koji se postavljaju štabnom osoblju pri pokretnom načinu vođenja rata; karakteristike budućeg rata.

Nedostatak praktičnog iskustva pitomaca nepovoljno je uticao na tok diskusije. Međutim, to je bilo dobrim delom otklonjeno bogatim iskustvom oficira koji su i organizovali diskusiju. Oni su pravilno usmeravali njen tok, vodeći računa da ne »zastrani i postane nerealna«, i bili odgovorni za uspeh.

Seminar je trajao osam nedelja i održavao se jedanput nedeljno pod rukovodstvom jednog oficira. Na svakom sastanku raspravljano je po jedno pitanje i to ovim redom: pokretljivost pre Prvog svetskog rata; pokretljivost između Prvog i Drugog svetskog rata; Drugi svetski rat — Istočni i Zapadni front; zaključak o pokretljivosti u Drugom svetskom ratu; rat u Koreji; sadašnja teorija i budući rat.

Sastanak je obično otvarao rukovodeći oficir kraćim uvodom, posle čega je počinjala diskusija »za okruglim stolom«. Da bi se sam problem pokretljivosti što bolje shvatio, proučavane su pojedine vojskovođe iz prošlosti — njihovo dejstvo i doprinos po dalji razvoj pokretljivosti. Tim se proučavanjem naročito težilo da se upoznaju i shvate oni činioци koji su bitno uticali na uspeh jednog vojskovođe nad njegovim savremenicima.

Od vojskovođa pre Prvog svetskog rata diskutovalo se o Hanibalu, Aleksandru Velikom, Fridrihu Velikom, Napoleonu. Džeksonu i Stjuartu. Svi su oni, po mišljenju pisaca, bili majstori u tome kako treba manevrovati raspoloživom živom silom i tehnikom da bi se postigla nadmoćnost na odlučujućem pravcu (prostoru) i nikad nisu gubili iz vida osnovni cilj dejstva. Pri proučavanju ovih vojskovođa isticao je da svi nisu postizali nadmoćnost jedino brojno jačim snagama. Ustvari, mnogi od njih vodili su operacije redovno slabijim snagama od neprijatelja, a uspehe su postizali celishodnim manevrom i iznenađenjem, brzim pokretima ka i na samom bojištu.

Prvi svetski rat pružio je niz uspešnih primera o pokretljivosti, ali je u tom pogledu otkrio i mnoge nedostatke. Između ostalog, diskutovano je i o Šlifenovom planu za upad nemačkih armija u Francusku i o uspesima i neuspesima prvih tenkovskih dejstava kod Kambrea i Amijena.

U vremenu između Prvog i Drugog svetskog rata bio je priličan broj vojnih mislilaca koji su u znatnoj meri doprineli

daljoj razradi teorije o pokretljivosti. Između mnogih naročito se ističu J. F. C. Fuler, B. H. Lidel Hart i Hajnc Guderijan. Oni su u tenku odmah videli novo sredstvo za postizanje pokretljivosti i istakli da nova tehnička borbená sredstva zahtevaju neminovno izvršenje odgovarajućih izmena u formaciji i organizaciji vojske. Mogućnost uspešne primene ovih principa bila je vešto prikazana u »blitzkrieg« operacijama izvedenim početkom Drugog svetskog rata.

Drugi svetski rat pružio je mnoge primere uspešnih pokretnih operacija. Sem toga, mnogi su komandanti potvrdili da su pravilno shvatili vrednost pokretljivosti. Primere takvog shvatanja, po mišljenju pisaca, pretstavljaju napadi nemačkih snaga na Poljsku, Francusku, kao i napadi u početnoj fazi na Sovjetski Savez. Nasuproto ovome, nesposobnost Nemaca da vešto prilagode svoja shvatanja i opremu za vođenje pokretnih operacija u zimskim uslovima u velikoj meri je uzrok za njihov krajnji poraz na Istoku. Invazije Normandije i mnogih ostriha na Pacifiku takođe pretstavljaju odlične primere pokretnih operacija. Isto tako su razmotrene i operacije u Francuskoj, zatim zapadno od Rajne, kao i njeno forsiranje. Pri procenjivanju važnosti vazdušno-desantnih operacija razmotreni su nemački napadi na tvrđavu Eben Emael, Krit i operacije Saveznika u Normandiji i kod Arnhema.

Ovaj istoriski pregled bio je zaključen kraćim razmatranjem operacija u Koreji, kojom prilikom je naročito podvučen stepen pokretljivosti. Proučeno je iskrcavanje kod Inčona i napad sa Fusanskog mostobrana. Pri analizi ovih dejstava naročito su isticane teškoće koje je pružalo zemljište. Da bi se videlo kakve sličnosti i kontrasti postoje između pojedinih istoriskih primera, vršene su paralelne analize i pritom su davani odgovori na unapred postavljena pitanja iz oblasti strategije, taktike, tehnike opreme, organizacije i formacije. Takav način rada, u većini slučajeva, omogućavao je da se vidi u kolikoj meri bila zastupljena pokretljivost. Po tim istim pitanjima radilo se i pri diskusiji o budućem ratu. To su bila sledeća pitanja:

1) Kako se pokretljivost odrazila na strategiju rata? Kakva je bila brzina pokreta u odnosu na neprijatelja — veća ili manja? Da li se težilo da se pokretom grupišu nadmoćne snage na kritičnim pravcima (prostorijama)? Da li su geo-

grafske i klimatske okolnosti povoljno uticale na vođenje pokretnih operacija?

2) Kakav je bio uticaj pokretljivosti prilikom korišćenja opreme? Da li su osnovna oruđa i vozila bila podesna za vođenje pokretnih operacija? Da li su sva oruđa i vozila imala podjednaku brzinu, manevarsku sposobnost, kao i da li su u istoj meri bila pogodna za sadejstvo? Da li je broj oruđa i vozila bio dovoljan za održanje pokretljivosti?

3) Kako se pokretljivost odrazila na organizaciju i formaciju? U kolikoj je meri udarna snaga bila koncentrisana? Da li je bilo obezbeđeno snabdevanje združenih jedinica za samostalno dejstvo? Da li su štabovi bili podesni za izvođenje pokretnih dejstava? Da li je bilo obezbeđeno efikasno sadejstvo kopnenih snaga sa vazduhoplovstvom? Kako se pokretljivost odrazila na taktiku i tehniku? Da li se uništenje neprijatelja postizalo dejstvom na njegovim najvažnijim komunikacionim pravcima? Da li je manevar bio zasnovan na proboju i eksploataciji, okruženju i sl.? Da li su odbranbeni manevri bili zasnovani na protivnapadu pokretnim snagama ili na kakvoj drugoj formi pokreta? Da li je udarna sila bila na visini i posle proboja? Kakva su naređenja bila izdavana potčinjenim starešinama — direktivna ili detaljna? Da li je potsticana inicijativa starešina? Da li su vršene blagovremene pripreme za brzo savlađivanje prepreka? Da li su na početku udara obilježeni jaći položaji? Da li su jedinice blagovremeno snabdevene? Kakva je pažnja poklanjana iznenađenju? Do koje je mere primenjivano kružno osiguranje? Da li je vođeno računa o potrebi da planovi dejstva budu jednostavni? Da li su komandne grupe bile male i podesne za elastično dejstvo? Kakva se pažnja poklanjala saobraćaju?

Posle završene prve faze seminara, kolektiv je pokušao da neka od stečenih iskustava primeni na eventualni budući rat i dođe do izvesnih zaključaka o uticaju nuklearnog naoružanja na »tradicionalnu taktiku«. Za uspešno razmatranje problema u vezi s tim naoružanjem potrebna je, po mišljenju pisaca, »elastičnost« koja je u stanju da pravilno oceni i uskladi klasične principe i tehnička borbená sredstva sa naoružanjem sutrašnjice. U svakom slučaju, ističu pisci dalje, potrebno je izbeći subjektivne stavove rodova i službi, odnosno pojedine krajnosti kao, na primer, mogućnost vođenja rata »pritiskom na dugme«. Razmatranja moraju biti progresivna, praktična i realna. Na seminaru

je uočena tendencija nekih mislilaca o atomskom načinu vođenja rata koji teže da nuklearno naoružanje pretstave kao »apsolutno«, negirajući čak i neke »večne principe« vođenja rata. Po njihovom mišljenju atomska bomba, kao oruđe, mora biti uključena u američku strategiju, a da bi se postigla što efikasnija njena upotreba, treba izmeniti, do potrebne mere, postojeće principe i tehniku. Razmatrajući pokretljivost i kroz »atomske naočari«, pisci ističu da su slušaoci seminara shvatili od kakve je ona važnosti, tj. da je odlučujuća i često preduslov za uspeh, kao i kakvi se zahtevi za njeno ispunjenje postavljaju danas pred komandovanje.

Činjenica koja se naročito ističe iznad svih ostalih jeste da oprema nije jedini faktor od koga zavisi na čijoj će strani biti pokretljivost. Glavni faktor je, po mišljenju pisaca, bio i ostaje starešina koji zna da najcelishodnije iskoristi raspoloživu opremu i koji je dovoljno elastičan da pravovremeno predvidi odgovarajuće promene koje bi postale neizbežne posle izmene naoružanja. Na seminaru je takođe istaknuto da su brzina reagovanja, sadejstvo svih stepena, visok nivo obuke, kao i

aktivno i celishodno rukovođenje — predstavljali oduvek odlike koje su isticali oni komandanti koji su shvatili značaj pokretljivosti i težili da je iskoriste za postizanje odlučujućih rezultata na bojištu.

U zaključku pisci ističu da kolektiv seminara nije došao do nekih iznenađujućih i neočekivanih rezultata i da se tako nešto nije ni postavljalo za cilj. Bitno je, međutim, da je takvim radom bio povećan interes kod pitomaca za lično usavršavanje, poboljšano razumevanje vojnih problema i razvijen jači smisao za isticanje prednosti pokretljivosti, čega nije bilo pre početka rada seminara. Isto se tako došlo do zaključka da se ovakav metod proučavanja tehnike vođenja rata i veštine komandovanja može primeniti ne samo po školama, već i u trupi. Izmenom misli i iskustava omogućilo se učesnicima seminara da steknu dragoceno znanje i da svoja shvatanja dovedu u sklad sa nivoom savremene misli, i to u znatno većoj meri nego što bi se to postiglo na času taktike. Na kraju se pisci nadaju da će stečeno iskustvo moći poslužiti kao solidna osnova za dalji rad u tom smislu.

T. L.

Potpukovnik Džon Elder Mladi: ORGANIZACIJA MATERIJALNOG OBEZBEĐENJA BORBENIH OPERACIJA U ARMJI SAD¹⁾

Vojne publikacije SAD pokazuju veliko interesovanje za organizaciju snabdevačkog aparata, njegovo upravljanje i funkcionisanje. Među mnogobrojnim člancima iz ove oblasti zapažen je i ovaj — napisan povodom nedavnog nagoveštaja američkog ministra kopnene vojske o reorganizaciji ovog Ministarstva, kao i činjenice da veliki broj raznih komisija stalno izučava problem organizacije snabdevanja sa gledišta samih korisnika — potrošača, tj. odozdo naviše.

U uvodnom delu pisac podvlači da sve dosadašnje studije preporučuju izmenu na ovom polju, ali da se ni odozdo ni odozgo ne predlaže pravilna opšta osnova za tu izmenu. No, on ipak smatra da u predloženim izmenama postoji neki zajednički osnov i da se rešenje može naći ispitivanjem ovog problema i njegove prošlosti, u nekim već predloženim rešenjima pa, čak, i u samoj istoriji. Svoj lajtmotiv pi-

sac ističe krupnim slovima i kaže: »Ako se sadašnji sistem snabdevanja može opuziti što nije zadovoljio potrebe borbenih jedinica i što im je nametnuo administrativne terete, pronađimo krivca«.

Radi boljeg razumevanja, on ukratko iznosi da sadašnja osnovna organizaciona struktura Ministarstva kopnene vojske obuhvata sledeće departmane (uprave): načelnika Generalštaba, Generalštab. Tehnički i Upravni departman. Tehnički i Upravni departman imaju dvostruke funkcije, jer stoje na čelu tehničkih i upravnih službi koje se pružaju kroz razne komandne stepene cele Armije. U ovom poslednjem svojstvu oni mogu komandovati trupama i ustanovama i odgovorni su za usavršavanje organizacije, doktrine, materijala, taktike i tehnike u jedinicama rodova i službi. (Sličnu organizaciju nalazimo u svim evropskim armijama — prim. M. S.). Zatim pisac objašnjava da su tradicionalne funkcije tehničkih službi u Armiji SAD do posle Prvog svetskog rata bile:

— oružno-tehničke — snabdevanje oružjem i municijom;

¹⁾ Army organization for logistic support of field operations, by Lieutenant Colonel John H. Elder, Jr., *Military Review*, avgust 1955.

— pozadinske (intendantske) — snabdevanje životnim potrebama, uključujući transport i logorske potrebe, a isključujući oružje i municiju;

— sanitetske — snabdevanje sanitetskim potrebama, vršenje lekarske službe i sanitetsko zbrinjavanje;

— hemiske — snabdevanje sredstvima za upotrebu hemiske municije i odbranu od ove;

— veze — snabdevanje sredstvima za vezu i obezbeđenje veza na ratištu;

— inženjerije — fortifikacija i komunikacije na ratištu, nabavka topografskog i kartografskog materijala i obezbeđenje rada ovih grana.

Stalno povećanje složenosti tehnike, organizacije i strukture ratne armije toliko su povećali važnost tradicionalne uloge pozadinske službe i pomerili ravnotežu između raznih službi da je, posle ustanovljenja Generalštaba koji je zadužen za objedinjavanje saradnje, delokrug rada pozadinske službe bio sužen na taj način što su pojedini njeni zadaci bili prebačeni na neke postojeće i novostpostavljene tehničke službe. Naprimer, za vreme Drugog svetskog rata bili su prebačeni sa pozadinske službe na: artiljerisko-tehničku — snabdevanje vozilima, inženjeriju — podizanje i održavanje baza i logora, a na novoorganizovanu transportnu — vojni transporti.

Svi su ovi tradicionalni zadaci bili izraženi kao funkcije kroz koje je obuhvaćena i nabavka opreme i materijala specifičnih za dotičnu službu, održavanje ovoga, staranje o specifičnoj obuci za dotičnu službu i popuni i evidenciji osoblja u ovim službama. Ova pridata uloga osnovnoj funkciji u vezi je sa specifičnim zadatkom službi u posebnoj situaciji i nije bila u suštini suprotna osnovnom zaduženju oružno-tehničke i pozadinske službe. Rastući obim rata zahtevao je bližu kontrolu nabavki i proizvodnje od strane Generalštaba ili vlade, kao što su to bili Servis za oružane snage (ASF) i Uprava za mobilizaciju odbrane (ADM), radi zaštite narodne privrede i uklanjanja sudara prilikom ratnih nabavki.

U to vreme se osećao nedostatak ranijeg nepostojanja stalne stajaće vojske dovoljnog obima, što je imalo za posledicu nerazvijenost štabova i embrionalno stanje vodećih kadrova. Pošto je formiranje milionskih armija zahtevalo ogromno mnoštvo mrtvog materijala, kome je ljudska ruka morala da za život, to je došlo do čitave zabune. Industrija je dala više nego što je čovek mogao racionalno da isko-

risti. Borba za savladivanje nastalih komplikacija rodila je i nov tehnički izraz *logistika* za pojam snabdevanja, koji je u evropskim stajaćim vojskama davno i temeljno obrađen, a koji ni razvojem motorizacije nije morao da izmeni svoje značenje. Novajlije u snabdevanju pridaju ovom novom tehničkom izrazu značaj izuma nečeg novog.

Izdvajanje nabavke vozila, odnosno materijala za izradu baza i logora i formiranje uprave transporta za vreme Drugog svetskog rata, koje pisac pominje, samo ukazuje na nedovoljnu organizacisku i personalnu pripremu Pozadinske službe SAD, iz čije su nadležnosti ove funkcije prebačene na druge službe. Međutim, ni to rešenje nije zadovoljavalo, jer se nedostatak generalštabnih i intendantskih oficira nije mogao otkloniti ni toliko velikim brojem inženjera koji su izvučeni iz uskog sektora proizvodnje i prebačeni na dužnosti gde je o značaju vremena, terena i prostora trebalo imati šire razrađene koncepcije.

Pisac naročito ističe kako se, uporedo sa porastom složenosti borbenih dejstava, povećavao i zahtev borbenih jedinica za tehničkom opremom, koja je nekad spadala u delokrug jedne određene službe i za koju je ta služba snosila odgovornost u pogledu snabdevanja. Ta je tehnička oprema postala tako predmet zahteva kako u sklopu tehničke službe, tako i osnovnog zadatka snabdevanja armija na ratištu. Pod realnim pritiskom, nastalim iz potrebe da se ostvare one ekonomske uštede koje omogućavaju nabavku i poboljšanje sistema nabavke u privredi, odgovornost za nabavku pseudo-tehničkih i specijalnih predmeta u okviru armije bila je nametnuta onoj tehničkoj službi koja je imala stvaran funkcionalni interes za ove predmete. Ovo je uvećalo poslove i proširilo snabdevačku ulogu nekih tehničkih službi — od nekada embrionalnog i sasvim internog obima — u obim svetskih razmera, kroz celu dubinu strukture Armije. Ovaj metod stvaranja ušteda — i ako mu je cilj bitan i pohvalan — predstavljao je, ipak, odstupanje od osveštanih načela »postizanja cilja« i »ekonomije snaga« i značio je improvizaciju i rešenje za nuždu, čija je konačna posledica ta što izaziva haos i zabunu u radu komandanta ili snabdevačkog organa ratne jedinice u pogledu snabdevanja i podržavanja operacija. Pisac zatim kaže da se u »modernoj« armiji bataljon ili puk ne mora više obraćati za opšte potrebe i opsluživanje samo snabdevačkom servisu — komandi poza-

dine — već se otсад može obratiti čitavom nizu snabdevačkih organa i službi: komandi pozadine, artiljerijsko-tehničkoj službi, transportnoj, vezi, inženjeriji, sanitetskoj službi, hemijskoj ili raznim jedinicama za opsluživanje, da bi popunio svoje, prividno jednostavne, potrebe. Da bi utvrdio kome treba da se obrati, komandant mora da pretura po čitavom lavirintu propisa i pravila. Ako bi želeo da zameni zidarski čekić ili klešta za ivičenje od primljenog inženjerskog pribora i alata, on mora da se obrati oružno-tehničkom servisu, a da bi obezbedio pomoćna sredstva za održavanje, ili samo rezervne delove generatora sa opremom za vezu koju je primio od službe veza, mora da pronađe inženjersku četu za održavanje.

U ovakvim odnosima komandant više ne može da brzo kontroliše svoje napore za dobijanje pomoćnih sredstava kroz jasne, kratke i dobro definisane kanale. To je dokazano sve većom zavisnošću komandanta od Pozadinskog odeljenja Generalštaba (G 4) i nastojanjima komandanata da dobiju »pomoćnike komandanata«, kako bi se oslobodili sadašnjih poslova kontrole snabdevanja.

Ova nerealna i neizvodljiva procedura u borbenim uslovima, namećnuta starešinama manjih jedinica, kaže pisac, dovela je Američku armiju u položaj da se sve više i više traže metodi koji će ovo zlo ispraviti i smanjiti teret komandantu na vojištu. U vezi sa ovim pisac kritikuje jedan predlog reorganizacije zamišljen na »funkcionalnoj koncepciji«. Organizacija bi se po ovom predlogu primenila delimično u pozadini Vrhovne komande, a potpuno u granicama rejona armija (borbene zone) na vojištu²⁾. Po ovoj »funkcionalnoj koncepciji« biće jedan logistički štab (L-1) za potrebe i nabavke, drugi (L-2) za preuzimanje, uskladištenje i izdavanje, treći (L-3) za pokret, četvrti (L-4) za održavanje i opravku, peti (L-5) za razne kantinske namirnice i sitnice, odnosno slične organizacije. U granicama i pod upravom L štaba ostaju neizmenjene odgovornosti tehničkih službi, iako ovi štabovi mogu biti

²⁾ Radi decentralizacije prilikom izvršenja zadataka, vojišna prostorija Armije SAD je normalno podeljena na:

komunikacionu zonu, koja obuhvata rejon baza, međuzone i isturene rejone, što bi po našem odgovaralo pozadini Vrhovne komande, i *borbenu zonu*, koja obuhvata armijske, korpusne i divizijske rejone, — prim. M. S.

različito bazirani. Opšti L štab obuhvata, takođe, teritorijalne komande i one koje vrše podizanje građevinskih objekata, snabdevanje, održavanje — opravku opreme, saobraćaj, sanitetsku i personalnu službu. Za armije i divizije, iako neće postojati L štab, predlažu se iste komande. Kritikujući ovaj predlog pisac ističe da ni ovo organizaciono uravnavanje ne rešava problem; ono ga samo pomera i nameće novu kontrolu. Teret da se transformiše sedmodelni sistem tehničkog snabdevanja na nivou ministarstva, u sistem na nivou ratišta — koji je shvatljiviji i jednostavniji za komandanta jedinice, samo je pomaknut unazad u dublju pozadinu. Celishodno je da se primena ovog sistema izvrši daleko iza potrošača, no pisac postavlja pitanje da li je stvarno potrebno da se on uopšte primenjuje i odmah sam odgovara da se ne može dozvoliti potrebno osoblje — neborci — za preslaganje i izdavanje ogromne količine materijala kroz logistički kanal; zatim, ako se već odvoji snabdevanje od službe kroz logistički kanal, ne može se dozvoliti da se odvoji oficir službe veza, koji mora da ostvaruje vezu pomoću sredstava koja kontroliše i kojima raspolaze, od svog materijala i njegovog održavanja, kao ni inženjer, koji mora da gradi, od svoje opreme i materijala za gradjenje.

Osvrćući se na dosadašnje sugestije i predloge u vezi ovoga, pisac kaže da ključ ovog problema leži u određivanju bitnih karakterističnih načela, a ta su: a) sistem obezbeđenja treba da brzo zadovoljava zahteve postavljene od borbenih snaga; b) on mora biti jednostavan i sa minimalnim administrativnim poslovima za korisnika; c) sistem mora da je sam po sebi ekonomičan u izvršenju rada, kao i da je izvodljiv i pod teškim uslovima, i d) odgovornost mora biti tačno definisana na svim stepenima i ne sme biti udvojena u okviru jednog stepena (nivoa). U vezi sa ovim pisac navodi da sadašnja logistička struktura unutar Američke armije obara u izvesnom stepenu gornja načela, prvenstveno dva, i smatra da ta struktura u nekim slučajevima ne zadovoljava zahteve korisnika, da nije jednostavna i da nameće potrošaču prekomerna administrativna traženja. Ova struktura može da bude razumno ekonomična unutar same sebe, ali je njenom primenom udvostručena odgovornost za snabdevanje i održavanje kod tehničkih službi na svim nivoima i stvoren težak teret u vidu koordinirajućih štabova, pa čak i komiteta.

U pogledu predložene »funkcionalne koncepcije« pisac kaže da ona ima za cilj da učini podržavajuću strukturu odgovornijom za potrebe korisnika, centralizujući sve snabdevačke delatnosti u ruke jednog starešine na nivou armije na vojištu i pozadinskoj prostoriji. Ova koncepcija treba da obezbedi unutrašnju koordinaciju i sardržajno raščlanjenu odgovornost, iako ne daje novo rešenje za koordiniranje akcije operative i logistike jednog komandnog problema. Ta koncepcija želi da svede na minimum administrativna trebovanja potrošača, određujući mu jedinstven izvor iz koga će se snabdevati ali, u suštini, ne ušteduje mnogo jer nastavlja da primenjuje pojedinačna trebovanja i pojedinačne doznake u snabdevačkoj i skladišnoj službi po sadašnjem sistemu. Ona, istina, raščiscava odgovornosti, doznajući potrebe pojedinim komandantima na svakom nivou, iako na rejonu iza armiskog nisu izmenjene odgovornosti po granama.

Pisac dalje ističe da je povećana odgovornost, značajna za opisanu »funkcionalnu koncepciju«, iluzorna. Rešavanje po spornim trebovanjima i zahtevima između korisnika i snabdevača mora se po »funkcionalnoj koncepciji« sprovoditi preko postavljene pomoćnika komandanta u štabu, dok se sada ovi sporovi dostavljaju direktno štabu i komandantu. »Funkcionalna koncepcija« takođe razdvaja građevinare od snabdevanja građevinskim materijalom, a veziste od njihovog materijala i nameće novu koordinaciju; po njoj je jedini potrošač armija na vojištu, dok su stvarni primarni korisnici tehničke službe unutar svoje tradicionalne funkcije. Odvajanje oficira za vezu od snabdevanja materijalom za vezu, oficira inženjerije od fortifikaciono-materijalnog snabdevanja, smanjuje pravu odgovornost, jer operativac tehničke službe i snabdevač materijala za tehničku službu moraju sada da odgovaraju više nego samo jednoj suštinskoj obavezi. Ovaj predloženi sistem smanjuje broj administrativnih zahteva potrošača i daje mu jedinstveni izvor kome će se obraćati za snabdevanje, održavanje i opsluživanje. On, ipak, kao što je već izloženo, ne stvara realnu dobit u samom poslu niti jasnije definiše odgovornost, jer u granicama pozadine Vrhovne komande usvaja i nastavlja do nosi dodeljene odgovornosti po granama. Kritikujući ovo, pisac kaže da ova »funkcionalna koncepcija« otstupa od tradicionalne i oprobane koncepcije Armije SAD za podržavanje operacija. Predložena koncepcija doznajući područja operativne odgovornosti i interesa u gra-

nicama pozadnje zone i borbene zone na vojištu, koja su izvan domašaja iskustva i izvežbanosti oficira na nižim stepenima Armije, iako nijedan sistem nije zdraviji od onoga koji je izgrađen na iskustvima jednog izvežbanog personala.

U vezi sa pitanjem *gde leži krivica*, pisac smatra da sadašnji sistem Američke armije nije mogao zadovoljiti pošto su tehničkim službama stavljene u dužnost nabavke, snabdevanje i održavanje, izvan njihovih tradicionalne službe — izvan ličnog iskustva i stručnosti njihovog izvežbanog osoblja i njihovih područja operativnog znanja. Sadašnji sistem je žrtvovao pojedinačne, jasno određene ciljeve individualnim operacijama tehničke službe. Ovaj je sistem nametnuo potrošaču prekomerne administrativne radnje, koje proizilaze iz same osnovne organizacije. On je dozvolio da se nabavilačke odgovornosti, bitne za uštede u operacijama na vrhu, prošire kroz strukturu armije u nabavilačke procedure na dnu kojima se krajnji potrošač mora da prilagodi.

Pod podnaslovom *Jedno rešenje* pisac doslovno kaže: »Ako su ovi osnovni nedostaci nastali zbog otpustanja od tradicionalnih funkcija i koncepcija, razmotrimo ponova osnovne uloge. Uključimo kao polaznu tačku jednu centralnu nabavilačku službu po sabranim trebovanjima korisnika tehničkih službi, čija bi se funkcija svela na odgovornost za nabavku po odobrenim trebovanjima kako bi se, u granicama tehničkih službi, vratili osnovnim zadacima. Neka oružno-tehnički organ određuje potrebe i snabdeva potrošača; neka organ pozadinske službe određuje potrebe i snabdeva svim drugim, neka inženjerac gradi, oficir za vezu neka uspostavlja veze, transportni oficir neka prevozi, sanitetski leči, a hemiski raskužava. Neka organ pozadinske i oružno-tehničke službe zadrži punu snabdevačku odgovornost za snabdevanje jedinica u skladu sa normama sledovanja i normalnim potrebama, najzad, neka svaka tehnička služba zadrži snabdevačku odgovornost samo do stepena potreba i snabdevanja predmetima specifičnim i bitnim za svoju granu službe. Ovim će se dobiti sistem koji će:

1) kroz centralizovanu snabdevačku odgovornost, koja prolazi kroz sve stepene do oružno-tehničkog organa za municiju i komandanta pozadine za sve drugo, moći brzo da odgovori zahtevima borbenih snaga;

2) biti sposoban da brzo udovolji organima materijalnog obezbeđenja pod kontrolom njihovih operativnih sredstava;

3) nametnuti najmanju administrativnu proceduru korisniku koji treba samo da se obrati jasno određenom izvoru snabdevanja za održavanje ili dotur;

4) elastičnošću i jasno propisanom i nedvojenom odgovornošću dozvoljavati uštedu u unutrašnjim operacijama;

5) maksimalno koristiti ono što je isprobano i poznato i koji će koristiti do najveće mere neocenljivo iskustvo i izvežbanost osoblja tehničkih službi;

6) pružati kontrolu nad greškama nabavljačkih organa, dajući odredište potrebama kroz tehničke kanale pravog i krajnjeg korisnika«.

Na kraju izlaganja navedene su sledeće, reči američkog generala Palmera: »Krajnji je cilj ratnog komandanta da uništi neprijatelja u borbi. Ličnim predviđanjem i staranjem za svoje snabdevanje, on ga može organizovati pre početka borbe i na taj način se osloboditi brige oko toga, kako bi posvetio svu svoju pažnju borbi.

U širem smislu, svi mi Amerikanci imamo još da učimo o vođenju prekomorskog rata i podržavanju zavisnih saveznika. Proučite temeljno i razmotrite sa što kritičnijim okom sve nedavne istoriske primere, pa ćete naći da naša obuka nije pripremila buduće komandante da savlađuju svoje snabdevačke probleme tako vešto kao što rešavaju taktičke probleme; ustvari, mnogi su od njih pokazali neznanje i nedoraslost, te ako bi se ovako produžilo mogla bi da iz toga proizađe samo neopravdana srazmera rasipanja, preteranosti i kočenja«.

*

Posle ovako kritičkog razmatranja pisca, čitalac bi mogao očekivati konkretnan predlog organizacije službe snabdevanja u pozadini i na vojištu. Međutim, pisac sa takvim predlogom nije nastupio, već je, kritikujući postojeći sistem u Američkoj armiji, kao i pojedinačne projekte za njegovu reorganizaciju, sačuvao ulogu budućeg arbitra, dajući obiljem saveta potstrela drugim, inicijativnijim ljudima da u konkretnijem obliku predlože reorganizaciju snabdevanja.

Po mom mišljenju, ovaj nas prikaz svakako uverava da i najsavršenija mehanizacija ne rešava sve probleme na vreme i da će teren i porušeni objekti na komunikacijama prisiljavati na improvizacije koje se ne mogu šablonizirati, niti ih ma kakva organizacija može učiniti nepotrebним. Kada bi uvek bilo dobrih drumova i solidnih saobraćajnih objekata, ni najveća raznovrsnost dobara koje treba doturati — kraj takve mehanizacije kakva je u Armiji SAD — ne bi nikada bila problem.

Poučena razaranjima i terenskim teškoćama prošlog rata, najmlađa stajaća vojska traži izlaz u reorganizaciji snabdevanja kako bi, naslonjena na jaku mehanizaciju, mogla da rešava probleme, donekle, šablonski, tj. bez naročitog izbora ljudi. Saznanje da su potrebni kvalifikovani ljudi, iskusni ratnici i rukovodioci, koje može da vaspita samo stajaća vojska, i osećanje nedostatka takvih izbija, donekle, uvijeno iz redova pisca, a sasvim otvoreno iz pomenutog citata generala Palmera.

M. S